

TEATMEKIRJANDUSE MÄRKSONAKATALOOG (LM)

Kataloogijuhend

I. Kataloogi ülesanne	2
II. Asukoht	2
III. Suurus	2
IV. Sisu	2
- raamatute tüüpide järgi	2
- keele, ilmumiskoha ja -aja järgi	2
- trükiste laadi järgi	2
- fondide järgi	2
V. Ülesehitus	3
- põhijaotised	3
- märksõnarubriigid	3
- tüüpjaotised	3
- kataloogikaartide rubriigisisene järjestus	4
- kataloogivormistus	4
VI. Metoodika üldpõhimõtted	5
- kirjanduse valik	5
- märksõnade valik ja uute rubriikide loomine	6
- viited	7
VII. Abivahendid	7
- lugejatele	7
- sisetööks	7
VIII. Töökord	7
- tööülesannete jaotus	7
- muudatuste sisseviimise kord	9
IX. Ajalugu	9
- daatumid	9
- redigeerimine 1972/1973.a.	10
- seosed teiste kataloogidega	10
- põhitöötajad	11

Koostamise aeg: märts 1980

Koostaja: Ljudmila Dubjeva

I. KATALOOGI ÜLESANNE

1. Kataloog on kasutamiseks lugejatele ja raamatukogutöötajatele.
2. Võimaldab leida raamatukogus olevaid teatmeteoseid.
3. Kataloog on ainsaks lugejate kataloogiks, mis näitab põhifondist lugemissaali deponeeritud teatmekirjanduse ajutisi kohaviitu.

II. ASUKOHT Kataloog asub teatmekirjanduse lugemissaalis.

III. SUURUS Kataloogi suurus seisuga 1.I 1980 on:

- a) 48 kasti,
- b) 2111 rubriiki (koos tüüpjaotistega) ja 31 viitekaarti,
- c) kataloogikaarti.

IV. SISU ¹

Raamatute
tüüpide
järgi

Kirjandusnimestikud, kataloogid, entsüklopeediad, leksikonid, sõnastikud, teatmikud, käsiraamatud, statistilised kogumikud, tabelid, konstitutsioonid, koodeksid.

Keele,
ilmumiskoha
ja -aja
järgi

Raamatukogus leiduv teatmekirjandus kõigis keeltes, olenevata ilmumiskohast ja -ajast.

Trükiste
laadide
järgi

Raamatud, brošüürid, perioodikaväljaanded², standardid, kaardid.

Fondide
järgi

1. Alalise lugemissaali kohaviidaga teosed - kõik.
2. Alates 11.V 1972 põhifondi kohaviidaga ja erialakogude teatmekirjandus:
 - a) põhifondist lugemissaali deponeeritud - kõik,
 - b) muu põhifondi ja erialakogude teatmekirjandus - vastavalt valikujuhendile¹.

¹ Vt. ptk. VII Kirjanduse valiku põhimõtted

² Kirjed (koondkirje üldosa või individuaalkirje) saadakse perioodikaosakonnalt

V. KATALOOGI ÜLESEHITUS

Põhijaotised Kataloog jaguneb 22 põhijaotiseks (teadusalad ja teadusalade rühmad) REK alusel:

- 0 Üldteosed
- 0.1 Kirjandus maade, linnade, paikkondade kohta
- 1 Loodusteadused
- 1.1 Matemaatika-füüsikateadused
- 1.2 Keemia
- 1.3 Teadused Maast
- 1.4 Bioloogia
- 2 Rakendusteadused
- 2.1 Arstiteadus
- 2.2 Põllumajandus. Metsandus
- 2.3 Tehnika. Tööstus
- 3. Ühiskonnateadused. Humanitaarteadused
- 3.1 Ajalugu
- 3.2 Majandus
- 3.3 Poliitilised parteid ja ühiskondlikud organisatsioonid. Riik ja õigus. Sõjandus
- 3.61 Kultuur. Sport. Naamatukogundus
- 3.62 Teadus. Haridus. Pedagoogika
- 3.7 Filoloogia
- 3.71 Keeleteadus
- 3.72 Kirjandusteadus. Ilukirjandus
- 3.8 Kunst
- 3.9 Filosoofia. Loogika. Psühholoogia

Märksõna- rubriigid

Igas põhijaotises esitatakse vastava teadusala kirjandus märksõnarubriikidena. Ühe põhijaotise märksõnarubriigid on järjestatud tähestikuliselt (eestikeelsete märksõnade tähestikus). Järjestuses moodustab erandi märksõnarubriik, mille nimetus langeb kokku põhijaotise nimetusega - see on paigutatud põhijaotise algusesse.

Tüüpjaotised Tüüpjaotisi on teoreetiliselt võimalik kasutada igas märksõnarubriigis alljaotiste loomiseks. Kataloogis on tarvitusele võetud järgmised tüüpjaotised:

- Ajalugu
- Administratiivne jaotus
- Atlased
- Biograafialeksikonid
- Dissertatsioonide nimestikud
- Entsüklopeediad
- Kataloogid
- Kirjanduse nimestikud
- Käsiraamatud
- Populaarteaduslikud entsüklopeediad ja käsiraamatud
- Rahvamajandus
- Referaatväljaanded
- Sõnastikud
- , etümoloogia

- , lühendite
- , murrete
- , ortograafia ja ortoopia
- , sünonüümide
- , terminoloogia,
- , võõrsõnade
- Tabelid
- Telefoni- ja aadressraamatud
- Tööde nimestikud

Ühe märksõnarubriigi piires on tüüpjaotised järjestatud tähestikuliselt.

**Kataloogi-
kaartide
rubriigi-
sisene
järjestus**

Rubriigisisiselt on kaardid koondatud keelegruppidesse: algul eesti-, siis vene- ja lõpuks võõrkeelsed kirjed. Järjestus iga keelegrupi sees vastab süstemaatilise kataloogi järjestamise reeglitele (ees marksismi-leninismi klassikute ja partei ning valitsuse materjalid, siis ülejäänud kirjandus tähestikulises järjestuses).

**Kataloogi-
vormistus**

Kataloogi elementideks on kataloogikaardid, vahekaardid, kataloogikastid.

Kataloogikaarte dubleeritakse LM kataloogi jaoks vastavalt vajadusele põhikaardi (G) järgi. LM kaardi esikülje paremasse allnurka märgitakse pliiatsiga kataloogimärk "LM". Kaardi pöördele märgitakse pliiatsiga põhijaotise indeks ja eestikeelne märksõna (koos tüüpjaotisega, kui seda kasutatakse).

Kataloogis kasutatakse 5 liiki plastmassvahekaarte: a) kollased keskväljega - põhiliste teadusgruppide tähistamiseks; b) roosad keskväljega - põhijaotiste eraldamiseks; c) valged keskväljega - märksõnarubriikide väljatoomiseks; d) valged parempoolse väljega - tüüpjaotiste väljatoomiseks; e) valged parempoolsed trapetsikujulised vahekaardid.

Kataloogikasti etiketil on kasti number, põhijaotise nimetus eesti ja vene keeles ja täht, millega algab esimene märksõnarubriik kasti ning täht, millega algab viimane märksõnarubriik kasti.

Kataloogi juurde kuulub silt ja tabel põhijaotiste loeteluga.

VI. METOODIKA

ULDPÕHIMÕTTED

Kirjanduse valik

Kataloogi võetakse:

- 1) kirjanduse nimestikud - kõik, nende hulgast
 - a) soovitusnimestikud - range valikuga (ainult teadusliku väärtusega),
 - b) perioodilistes väljaannetes ilmunud kirjandusnimestikud - kõik;
- 2) entsüklopeediad - kõik;
- 3) leksikonid - kõik (ka taskuleksikonid);
- 4) käsiraamatud - valikuga (ei lähe need, mida kasutatakse ainult praktiliseks tööks);
- 5) sõnastikud - kõik
 - a) ühe keele,
 - b) tõlke- (ka stereotüüpsed väljaanded, templiga),
 - c) taskusõnastikud,
 - d) terminoloogilised;
- 6) kataloogid:
 - a) raamatute kohta - kõik,
 - b) toodangu-, kunsti-, materjalide jne. - ei ;
- 7) atlased, kaardid:
 - a) geograafilised - kõik,
 - b) anatoomiaatlased - kõik,
 - c) muud - lähtudes erialast, range valikuga (astronoomia-, spektri- jne. reeglina ei lähe);
- 8) matemaatilised tabelid;
- 9) statistilised kogumikud (majanduse, rahvastiku, haiguste jne.) - kõik;
- 10) aadressraamatud, telefoniraamatud - kõik;
- 11) teatmikud maakondade kohta, turismimarsruudid - range valikuga, arvestades
 - a) vormi, tüüpi - et oleks teatmeteos,
 - b) aspektiküllust;
- 12) teatmikud riikide, maailmajagude kohta - arvestades vormi, tüüpi (et oleks teatmeteos);
- 13) administratiiv-territoriaalne jaotus - kõik;
- 14) konstitutsioonid - kõik;
- 15) koodeksid - ainult NSVL ja ENSV omad; kommenteeritud koodeksid - mitte (v.a. kommenteeritud töökoodeks);

- 16) ülemlõukogu saadikute nimekirjad - ainult NSVL ja ENSV kohta;
- 17) teatmikud teaduslike asutuste kohta - vormist, tüübist lähtudes (et oleks teatmeteos, mitte kirjeldus);
- 18) eri trükid on kataloogis iseseisvate kirjetega, välja arvatud tõlkesõnastike kordustrükid stereotüüpsed.

Kataloogi ei lähe:

- 1) tähtpäevakalendrid,
- 2) kalender-teatmikud,
- 3) astronoomilised kalendrid.

Märksõnade
valik ja uute
rubriikide
loomine

1. Põhijaotises 0.1 Kirjandus maade, linnade, paikkondade kohta saavad omaette rubriigi:
 - a) liiduvabariigid (sealhulgas ka ENSV, VNFSV ja ANSV-d),
 - b) liiduvabariikide pealinnad (ka Tallinn),
 - c) Eesti linnad (kui on rajoonikeskus, siis samas ka rajoon),
 - d) maailmajaod,
 - e) välisriigid - üksikud riigid, pealinnad, rahvademokraatiamaad (tervikuna), maailmamaad (tervikuna),
 - f) linnad-turismikeskused.
2. Teatmeteosed NSVL oblastite kohta - vt. vastava liiduvabariigi nimetuse alt.
3. Eestit käsitlevad teatmeteosed märksõnastatakse maksimaalse täpsusega (mõistlik aspektide arv).
4. Üksiku riigi, paikkonna ajalugu - vt. vastava riigi, paikkonna nimetuse alt, kuid NSVL ajalugu vt. 3.1 NSVL ajalugu. Välisriikide ajalugu ter-
vikuna - vt. 3.1 Üldajalugu.
5. Üksiku riigi, paikkonna majandus (rahvamajandus) vt. vastava riigi, paikkonna nimetuse alt, kuid NSVL rahvamajandus vt. 3.2 NSVL rahvamajandus,
Välisriikide majandus tervikuna vt. 3.2 Rahva-
majandus, aga ka vastavalt 3.2 Majandus, kapitalismi-
maad või 3.2 Majandus, sotsialismimaad.

6. Põhijaotises 3.71_Keeleteadus avatakse iseseisev rubriik iga keele jaoks.
7. Mitmekõitelise teose kõik kõited on reeglina ühes rubriigis, kuid võivad olla ka eri rubriikides vastavalt iga kõite sisule.
8. Personaaliarubriigid avatakse igas põhijaotises vastava teatmekirjanduse saabumisel.

Viited

1. Äraviiteid ("vt.") kasutatakse
 - a) põhijaotiste sees,
 - b) põhijaotiste vahel,
 - c) IM ja teiste (näit. perioodika tähestikkataloog) kataloogide vahel.
2. Sideviiteid ("vt.ka") kasutatakse
 - a) põhijaotiste sees,
 - b) põhijaotiste vahel.

VII. ABIVAHENDID

Lugejatele

1. Märksõnaloendid: süstemaatiline ja tähestikuline (eraldi kõited eesti ja vene keeles).
2. Põhijaotiste loetelu koos kastide numbritega kataloogi juures tabelina.

Sisetöök

1. IM märksõnaloendid: süstemaatiline ja tähestikuline (eraldi kaustad eesti ja vene keeles).
2. IM abikartoteek 2-s eksemplaris: a) üldine, vastavalt kataloogi ülesehitusele (redaktori juures) ja b) põhijaotiste kaupa (igal liigitajal oma põhijaotised).
3. Metoodiliste otsuste kartoteek (redaktori juures).
4. Teatmekogu kohakataloog - teatmekogu kohaviitade osas (teatmekirjanduse lugemissaalis).
5. Raamatukogu tähestikulised sisekataloogid - IM valiku ja märksõnade osas.
6. Общая методика предметизации и предметный каталог. Л., 1972.
7. Käesolev kataloogijuhend koos lisadega.

VIII. TÖÖKORD

Tööülesannete jaotus

1. Kataloogi redaktor:
 - 1) tagab kataloogi vastavuse käesolevale juhend-

dile ja tema lisadele;

- 2) juhib või viib läbi igapäevast kataloogitööd: kaartide liitmine, kustutatud kirjanduse kaartide eemaldamine, kataloogi jooksev redigeerimine, märksõnaloendites muudatuste läbikandmine jm.;
- 3) valmistab ette ja esitab osakonnas või teatmekirjandus lugemissaalis või metoodikanõukogus otsustamiseks olulisemad muudatused kataloogi ülesehituses ja sisus;
- 4) konsulteerib liigitajaid märksõnastamise ja uute rubriikide loomise osas;
- 5) teeb plaanilist redigeerimist;
- 6) peab metoodiliste otsuste kartoteeki ja täiendab kataloogijuhendit.

2. Liigitajad:

- 1) valivad märksõnastamisele kuuluva kirjanduse;
- 2) märksõnastavad LM kirjanduse igaüks oma teadusalal:
 - a) määravad LM märksõna(d),
 - b) kannavad LM märksõna(d) ja LM kataloogimärgi sisekataloogi (G) kaardile,
 - c) märgivad LM märksõna(d) LM kaardile (kaartidele) ja teatmekirjanduse kohakataloogi kaardile;
- 3) moodustavad oma teadusalades uusi märksõnarubriike (kataloogi ühtsuse tagamiseks kooskõlastades uued rubriigid redaktoriga).

3. Kataloogimissektor - annab LM märksõna saanud teoste kohta vajaliku arvu kvaliteetseid kataloogikaarte.

4. Perioodikaosakond -annab märksõnastamiseks perioodilistes väljaannetes ilmunud teatmeteosed ja LM kataloogi liitmiseks vajaliku arvu kvaliteetseid kataloogikaarte (koond- või individuaalkirjeid).

5. Teatmekirjanduse lugemissaal:

- 1) märgib LM kaartidele teatmekokku deponeeritud teoste kohaviidad,
- 2) antud väljaande deponeerimise lõpetamisel kustutab teatmekogu kohaviida LM kaartidelt.

Muudatuste
sisseviimise
kord

Uue rubriigi moodustamisel kooskõlastab liigitaja selle ja vajalikud viited redaktoriga, et tagada ühtsust ja seost teiste põhijaotistega ja teiste kataloogidega.

Liigitaja teeb sisekartoteekidesse 2 kaarti uue märksõnarubriigi pealkirjaga (trükikaardi pöördele; esimene liidetakse üldisesse sisekartoteeki redaktori juures, teine - vastava liigitaja sisekartoteeki. Redaktor teeb kataloogi jaoks uue vahekaardi (ka viitekaardi) ja kõik vajalikud juurdemärkimised märksõnaloendites.

Märksõnaloenditesse paranduste sissekandmine. Uue märksõnarubriigi loomisel, märksõnarubriigi kustutamisel, märksõnarubriigi pealkirja muutmisel jm. juhtudel kantakse muudatused märksõnaloenditesse järgmiselt:

- 1) lugejate märksõnaloendites - eestikeelses tähestikulises, eestikeelses süstemaatilises, venekeelses tähestikulises, venekeelses süstemaatilises;
- 2) sisetöö märksõnaloendites - eestikeelses tähestikulises, eestikeelses süstemaatilises, venekeelses tähestikulises, venekeelses süstemaatilises.

Samuti kantakse märksõnaloenditesse sisse kõik muudatused viidetes.

IX. AJALUGU

- Daatumid
- 1948 - koostamise algus. Teatmekirjanduse märksõnastamisel kasutati venekeelseid märksõnu, juhitud trükikaardil olevatest märksõnadest. Kataloog kajastas ainult lugemissaali teatmefondi kohaviidaga kirjandust.
 - 1950 - 17. okt. 1950 pandi kataloog lugejatele välja.
 - 1972 - kataloogi jätkamine TRÜ raamatukogude keskkataloogina.
 - 1972 - algas kataloogi reorganiseerimine ja redigeerimine (lõppes aprillis 1973)

1948.a. katkestati tööd teatmekirjanduse senise sõnastikkataloogiga, piiratud osa sellest kasutati ära uue kataloogi loomisel (kirjed eriti aktiivselt kasutatava kirjanduse kohta). Edaspidi on ette nähtud sõnastikkataloogi redigeerimine ja ühendamine LM kataloogiga üheks tervikuks.

Redigeerimine
1972/1973.a.

Kataloogi sisuline reorganiseerimine ja ulatuslik redigeerimine võeti ette samaaegselt teatmefondi enda ümberkorraldamisega. Sellest peale saavad kõik uued teatmeteosed põhifondi kohaviida ja ainult osa neist (kõige väärtuslikumad ja tavaliselt vaid üks eksemplar nimetusest) deponeeritakse sealt lugemissaali teatmekirjanduse kogusse. Deponeeritud teosed saavad täiendavalt ajutise lugemissaali kohaviida, mille lugemissaali töötaja märgib ka LM kaardile põhifondi kohaviida kõrvale.

Seoses sellega muudeti ka LM kataloogi sisu: kataloog kajastab nüüd peale lugemissaali teatmefondi ka põhifondis ja TRÜ muudes raamatukogudes olevat teatmekirjandust vastavalt valikupõhimõtetele (vt. ptk.VI). Põhjalikud muudatused viidi läbi kataloogi ülesehituses. Senine märksõnakataloog muudeti süstemaatilis-märksõnaliseks 22 põhijaotisega (vt. ptk.V). Muudeti ka keel: venekeelsete märksõnadega vahekaardid asendati kakskeelsetega - eestikeelne märksõna ja selle tõlge vene keelde. Põhijaotiste sees järjestati rubriigid eestikeelsete märksõnade tähestikus. Seejuures G-kaardil jäid endised venekeelse sõnastusega märksõnad parandamata. Edaspidi märgitakse kataloogikaartidele vaid eestikeelsed märksõnad. Kirjutati uued plastmass-vahekaardid.

Redigeerimise käigus märgiti juurde uutele kaartidele lugemissaali kohaviit (edaspidi jäi see lugemissaali töötajate ülesandeks) ja kirjutati märksõnad ka lugemissaali kohakataloogi kaartidele (edaspidi teevad seda liigitajad märksõnastamise käigus). Perioodiliselt ilmuvate kirjandusnimestike kirjed dubleeriti, märksõnastati ja liideti LM katalooti.

Valmistati ette tähestikulised ja süstemaatilised märksõnaloendid nii eesti kui vene keeles, mõlemaid 2 eksemplari: lugejate ja tööeksemplar.

Seosed teiste kataloogidega

LM kataloogimärk G-kaardil on aastate jooksul olnud erinev: L(A, S), L(T,A,M) , L(T, M) , LM.

Alates 1972.a. märgitakse G-kaardi pöördele kataloogimärk LM ja pliiatsiga põhijaotise indeks koos märksõnaga (viimaste ees ka pliiatsiga märk LM).

Lugemissaali kohakataloogis (IT) on enne 1972.a. töödeldud raamatute märksõnad näitamata. Pärast 1972.a. töödeldud kirjanduse, samuti pärast 1979.a. IM kataloogis tagantjärel peegeldatavate vanade raamatute (mille jaoks tähestikuline sisekataloog, G-kataloog, puudub) ja perioodikaväljaannete märksõnad märgitakse jooksvalt IT kaartidele. Edaspidi kavatsetakse see läbi viia terve kataloogi ulatuses.

Põhi-

töötajad Irina Külmoja - sept. 1972 kuni sept. 1977

Ludmilla Dubjeva - alates okt. 1977

Muudatused

- 1980.a.
VIII.2.2 Teatmekirjanduse kohakataloogi kaarti ei täideta, kui järgkõide märksõnastatakse analoogiliselt eelmiste köidetega.
- 1981.a.
VIII.2.1 Märksõnastamiseks valitakse kõik need raamatud, mis komplekteerimisosakond on suunanud teatmekokku ja lisaks vastavalt valikumetoodikale vt. VI.A
- VIII.3 Kui teatmeteos suunatakse teaduskirjanduse lugemissaali käsikokku (mitte aga teatmekirjanduse kokku), märgitakse LM kaardile ka käsikogu kohaviit.
- 1983.a.
IV. Ilmumisaeg Enne 1945.a. ilmunud teatmekirjanduse märksõnastamisel kasutatakse LM märksõnu, kuid kaardid liidetakse omaette ritta.
- Fondid 2a) põhikogust teatmekirjanduse saali ja erialalugemissaalide teatmekokku deponeeritud - kõik;
- b) põhikogust erialalugemissaalide käsikokku deponeeritud - vastavalt valikujuhendile;
- c) põhikogu ja erialakogude muu teatmekirjandus - vastavalt valikujuhendile.
- IX Seosed teiste kataloogidega Übermärksõnastamise puhul LM redaktor:
a) märgib uue märksõna G-kaardile,
b) teatab LT-kataloogi koostajale, kes viib paranduse sisse LT-sse.
- 1985.a.
I.3 Teatmekirjanduse deponeerimist teaduskirjanduse lugemissaalidesse näitab ka lugemissaali käsikogu tähestikkataloog (LA).
- IV. Sisu trükiste laadide järgi LM kataloogi jaoks koostatakse iga uue perioodilise teatmeteose uue alaseeria või muudetud nimetuse kohta lühikirjed (juhend "Perioodika väljaannete lühikirjed vastu võetud TRÜ TR kataloogimiskomisjonis veebr. 1985 koostaja R. Somson).
- VIII. Töökord Töökord perioodika väljaannete lühi- ja individuaalkirjetega on täpsustatud juhendis "Perioodikakataloogide ja põhikataloogide seostamine" (vastu võetud TRÜ TR kataloogimiskomisjonis 21. juunil 1985.a., koostajad H. Riives, L. Külv).